

УДК 504.062:621.791.052:66.013+620.197:669.788

В.Г. Старчак, докт. техн. наук, професор
 Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка
С.Д. Цибуля, докт. техн. наук, доцент
К.М. Іваненко, канд. техн. наук
Н.П. Буяльська, канд. техн. наук, доцент
І.А. Костенко, канд. техн. наук, доцент
 Чернігівський національний технологічний університет, stcibula@gmail.com

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМПЛЕКСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЗВАРНИХ З'ЄДНАНЬ

Науково-технічний прогрес в машинобудівному комплексі неможливий без високої якості, технологічності, довговічності, екологічної безпеки та експлуатаційної надійності, зварних з'єднань (ЗЗ), особливо в умовах дії агресивних наводнювальних середовищ та циклічних, статичних навантажень. Рівень якості зварних конструкцій обумовлює певний ризик техногенних аварій, оскільки в 90% випадків катастрофічні руйнування відбуваються в зоні зварних з'єднань, чому сприяє їх висока чутливість до водню. Разом з тим, водень – неминучий компонент технологічних середовищ на всіх стадіях одержання, обробки металів: виплавки, зварювання, термообробки, експлуатації тощо. [1, 2].

Тому важливе удосконалення технологічних процесів зварювання (зокрема – використання автоматичного дугового зварювання (АДЗ) замість ручного дугового, зварювання з охолодженням, об'ємним термозміцненням), впровадження технічних засобів захисту агресивних середовищ універсальним технологічним методом – синергічними захисними композиціями (СЗК), модифікованими захисними покриттями (МЗП). Це обумовлює комплексне забезпечення якості ЗЗ, підвищення рівня екологічної безпеки, експлуатаційної надійності зварних конструкцій, запобігання техногенних аварій, із забрудненням довкілля [1-2].

Запропоновано новий критерій визначення технологічної ефективності γ_T^β технічних засобів захисту зварних конструкцій за коефіцієнтом впливу водню:

$$\beta_N^1 = (N_\Pi - N_H) / (V_H / N_H),$$

де N_Π , N_H – число циклів до руйнування на повітрі, в наводнювальному середовищі;

V_H – показник наводнювання.

Показник наводнювання V_H чітко визначає якість ЗЗ, ніж інші показники (табл. 1).

Таблиця 1 – Технологічна ефективність γ_T технічних засобів захисту зварних з'єднань сталі 09Г2ФБ (АДЗ, з охолодженням – 1, і без нього – 2)

Середовище	$\gamma_T^\beta = \beta_N^{(2)} / \beta_N^{(1)}$	Комплексний захист СЗК	
		за β_N^1	за $\gamma_T^N = N_1 / N_2$
NACE	2.2	3.9	1.8
3% NaCl+i _K	3.2	5.2	2.0

Список посилань

1. Сучасне матеріалознавство XXI ст. / Відп. редактор акад. НАНУ І. К. Походня – К.: Наук. думка, 1998. – 658 с.
2. Походня И. К. Исследование водородного охрупчивания сварных соединений конструкционных сталей / И.К. Походня, В.И. Швачко // Сварные конструкции. – Киев, 1995. – С.41 – 42.

3. Підвищення корозійної стійкості, довговічності та екологічної безпеки конструкційних матеріалів поверхневою модифікацією / [В.Г. Старчак, С.Д. Цибуля, С.О. Олексієнко, К.М. Іваненко] //Фізико-хімічна механіка матеріалів. – 2006. Спецвип. № 5. – Т. 2. – С. 883 – 888.

УДК 621.791.72

В.Ю. Хаскін, докт. техн. наук, пров. наук. співр.

Інститут електрозварювання ім. Є.О.Патона НАНУ, м. Київ, khaskin@ua.fm

О.В. Долянівська, інж., ст. викладач

Національний технічний університет України «КПІ», dow2@i.ua

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СУПУТНЬОГО ПЛАЗМОВОГО НАГРІВУ НА ВЛАСТИВОСТІ ОБРОБЛЕНОЇ СТАЛЕВОЇ ПОВЕРХНІ ПРИ ЛАЗЕРНІЙ МОДИФІКАЦІЇ

Підвищення ресурсу роботи машин і механізмів є одним з важливіших завдань сучасного виробництва. До найбільш перспективних шляхів вирішення цього завдання відносяться застосування лазерної або плазмової обробки [1]. Але в кожного з цих процесів є певні недоліки. Так, у разі застосування лазерного зміцнення сталевих поверхонь в них виникають залишкові напруження, які з часом призводять до виникнення тріщин втоми із подальшим руйнуванням деталі. У разі плазмового зміцнення спостерігається низька стабільність процесу і загроза привнесення матеріалу катоду в матеріал оброблюваної деталі. Суміщення лазерного і плазмового процесів дозволить одержати нову форму термічного циклу обробки, що в свою чергу призведе до усунення вказаних недоліків із одночасним взаємним покращенням впливу на матеріал, який зміцнюють [2].

Тому метою даної роботи є дослідження можливостей підвищення експлуатаційного ресурсу поверхонь тертя деталей з вуглецевих і легованих сталей шляхом застосування комбінованої лазерно-плазмової модифікації цих поверхонь, спрямованої на отримання зносостійких структур і зниження залишкових напружень в модифікованих шарах.

Основна схема лазерного модифікування передбачає зміцнення як із попередньо нанесених на поверхню шарів, так і з присаджувального матеріалу, що подається в процесі обробки. За цією ж схемою виконується загартування поверхні із підвищенням її здатності поглинати випромінювання за допомогою нанесення поглинаючих покриттів. Однак, реалізовані за традиційною схемою процеси лазерного модифікування мають низку недоліків [3]: утворення мікротріщин (поперечних напрямку обробки, сітки тріщин, тріщин в перехідній зоні тощо); утворення мікропор в зоні литого металу і на межі між зоною литого металу і ЗТВ; надмірні проплавлення або відсутність формування доріжки зміцнення; нерівномірність висоти або значні коливання мікрорельєфу зміцненого шару.

Одним із способів усунення цих недоліків є підвищення поглинаючої здатності поверхні, що зміцнюють шляхом модифікування. Випромінювання діодних, волоконних і Nd:YAG-лазерів забезпечує поглинальну здатність близько 40...50%. Випромінювання CO₂-лазера на металевих поверхнях забезпечує поглинальну здатність близько 10...20%. Як бачимо, неповне використання лазерної потужності є однією з важливіших проблем лазерного зміцнення, що призводить до зниження ефективного ККД процесу і його здороження. Розв'язання цієї проблеми із одночасним введенням додаткової можливості модифікування термічного циклу процесу пов'язано із використанням додаткового локального теплового джерела (наприклад, плазмового), яке підігріватиме поверхню в зоні дії лазерного випромінювання. Це сприятиме, також, зниженню залишкових